

**ΘΑΝΑΣΗΣ ΤΟΤΣΙΚΑΣ:
«ΤΟΝ ΑΝΟΗΤΟ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙΣ
ΝΑ ΤΟΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕΙΣ.
ΘΑ ΣΕ ΣΚΟΤΩΣΕΙ ΜΕ ΤΗΝ
ΑΝΟΗΣΙΑ ΤΟΥ»**

Άρθρο του Γιάννη Κωνσταντινίδη
LiFO
4 Οκτωβρίου 2018

Ο εικαστικός που κανείς δεν μπορεί να ξεχάσει, χωρίς όμως να είναι βέβαιο ότι τον έχει γνωρίσει αρκετά, βρέθηκε στην Αθήνα για μία και μοναδική περφόρμανς

Υψώνει κάπως την κασετίνα του με τα Καρέλια φίλτρο. Από μόνη της αυτή φαντάζει ξαφνικά τόσο ρετρό όσο πραγματικά είναι. Αλλά μαγεύει το βλέμμα και ως φόρο τιμής στην αντοχή της στον χρόνο τού ζητά να αφαιρέσει νοερά από πάνω της τη θανατόφιλη αντικαπνιστική σήμανση. Στο μεταξύ, εκείνος ανοίγει την κασετίνα και βγάζει από μέσα τη λεπτή, κομψή καρτούλα με τη φίρμα του πακέτου, η οποία δεν μοιάζει να έχει άλλη χρησιμότητα από το να υπογραμμίζει την ψευδαίσθηση μιας υπερπολυτέλειας παλαιού τύπου. Όλα συμβαίνουν με τη βεβαιότητα και τη βραδύτητα μιας σεκάνς από ταινία του Άκι Καουρισμάκι.

Ο Θανάσης Τότσικας κρατά τώρα με το χέρι του τη λεπτή σαν τσιγαρόχαρτο καρτούλα. Μετά σκύβει και σηκώνει ένα από τα πολλά μεταλλικά μαχαίρια που συμμετέχουν στην εικαστική σύνθεσή του, η οποία εκτίθεται στο δάπεδο του εκθεσιακού χώρου. Και επιδεικνύει πώς αυτό σχίζει απαλά το τσιγαρόχαρτο. Χωρίς να το βαραίνει, χωρίς να το καταπονεί. Χωρίς η καρτούλα να αντιστέκεται ή να παράγει κάποιον, έστω και ανεπαίσθητο, παραπονιαρικό ήχο. Μα, πρόκειται γι' αξιοθαύμαστη λεπίδα! Θα τη ζήλευε ακόμα και Ιάπωνας μετρ της μεταλλουργίας.

«Με τον Ιάπωνα μιλάμε πια επί ίσοις όροις» λέει ο Θανάσης Τότσικας, ο οποίος δεν μπορεί να

θυμηθεί πόσα είναι τελικά αυτά τα παράξενα μαχαίρια που μοιάζουν περισσότερο με τσεκούρια και που τα κατασκευάζει σταθερά τα τελευταία τρία χρόνια. «Μπορεί να ήταν 200 μόνο εκείνα που έφτιαξα για το έργο μου στην έκθεση «Υπνος» της Στέγης του Ιδρύματος Ωνάση το 2016».

Ωστόσο, τον Θανάση Τότσικα οι περισσότεροι τον συνδέουν με μία από τις πιο χοντροκομμένες παρεξηγήσεις σύγχρονου εικαστικού έργου στην ιστορία της χώρας. Εκείνη που ξεκίνησε από μία μάλλον νέα γυναίκα, η οποία το 2003 ξήλωσε και έσκισε τμήμα φωτογραφίας που αποτελούσε μέρος μίας μεγαλύτερης άτιτλης σύνθεσης από περισσότερα φωτογραφικά πανέλα που είχε φιλοτεχνήσει ο Τότσικας και παρουσιαζόταν στην περίφημη μεγάλη, «με-αφορμή-την-Αθήνα-2004» έκθεση «Outlook».

Αιτία του βανδαλισμού ήταν ότι εκείνο το τμήμα του έργου απεικόνιζε τον καλλιτέχνη γυμνό να συνουσιάζεται με ένα καρπούζι. «Ο κόσμος έλεγε διάφορα, κυρίως όμως άσχετα. Για παράδειγμα, ότι επρόκειτο για «βιασμό της φύσης»» ανακαλεί σήμερα ο Τότσικας. Και πράγματι, ήταν πολλά τα αψυχολόγητα που ακούστηκαν και γράφτηκαν. Όπως, για παράδειγμα, ότι επρόκειτο μάλλον για σοδομισμό του καρπουζιού ή, ακόμα, ότι ο καλλιτέχνης θα είχε δημιουργήσει ένα απείρως καλύτερο έργο εάν είχε χρησιμοποιήσει πεπόνι στη σύνθεσή του. Άλλος πάλι υπερασπιζόταν το έργο, αλλά ίσως αυτός να ήταν ο χειρότερος, επειδή παραδεχόταν με συγκατάβαση: «Ε, θα είχες τον λόγο σου για να το κάνεις αυτό!».

Για τον Τότσικα «το πιο σκληρό απ' όλα ήταν ότι κανείς απ' όσους μίλησαν για τη σκηνή με το καρπούζι δεν αναφέρθηκε στο σύνολο εκείνου του έργου. Ίσως μάλιστα και να μην το είδε ποτέ, ενώ ήταν ένα έργο σαν αναγεννησιακή τοιχογραφία ή σαν μια σύνθεση του Φρα Αντζέλικο. Αυτή την αίσθηση μου έβγαζε και αυτή με ενδιέφερε. Όμως προβλήθηκε μόνο μια αποσπασματική εικόνα από το έργο κι αν γινόταν να ζουμάρουν κι άλλο στο επίμαχο θέμα θα το έκαναν. Όσο για τον κόσμο, μπροστά σε τέτοια φαινόμενα στέκεται μάλλον αδιάφορος, σίγουρα αμέτοχος.

Ένωθα, λοιπόν, ότι έπρεπε να κάνω κι εγώ κάτι... Να καταγράψω την παρουσία μου, να μπει εκεί ένας ισχυρός όγκος, όχι μόνη της η ομορφιά της φύσης, που ήταν βέβαια τρομερή, με τα πλατάνια κ.λπ., αλλά και η ομορφιά της ύπαρξης. Η καταπραϊντική αρμονία σε όλα. Το ότι το μέσα και το έξω σου μπορούν ταυτόχρονα να συναντούν το ιδανικό».

Ο Θανάσης Τότσικας είναι από τη Λάρισα, όπου ζει και εργάζεται, αποτραβηγμένος σε ένα σημείο μέσα στη σχεδόν ανέγγιχτη φύση.

Από μικρός ζωγράφιζε. «Πήγαινα στο χωράφι να ποτίσω και κουβαλούσα χρώματα. Μαζευόμουν στην καλύβα, στο τσαρδάκι, που είχε ίσκιο, και σχεδίαζα με στίλο και μπλοκάκι. Έπαιρνα ένα στάχυ και το ζωγράφιζα. Ζωγραφική εκ του φυσικού. Ένα φύλλο από κληματαριά. Ήμουν 15 χρονών».

Η οικογένειά του δεν εκδήλωνε θαυμασμό γι' αυτή του την ικανότητα, τουναντίον. Ο πατέρας του δεν συμβιβαζόταν με την ιδέα ότι ο γιος του ήταν καλλιτέχνης. Το θεωρούσε «ντροπής πράματα».

Ωστόσο, στα 16 του ο Τότσικας ήρθε στην Αθήνα και με ελάχιστες μέρες φροντιστήριο πέρασε στο προκαταρκτικό τμήμα της ΑΣΚΤ. Ήταν το έτος 1967. Μετά το προκαταρκτικό έδωσε εξετάσεις για τα εργαστήρια, αλλά δεν πέρασε. Παρέμεινε όμως στην Αθήνα. Κάπως έτσι εξελίχθηκε και η ακαδημαϊκή του πορεία αργότερα στο Παρίσι. Γράφτηκε στην École des Beaux-Arts, αλλά δεν ενδιαφέρθηκε να την τελειώσει. Είναι ένας ατάραχος γνήσιος αυτοδίδακτος.

«Εμένα μ' ενδιέφερε το Παρίσι, που είναι πιο μεγάλη σχολή: τα μουσεία, τα μαγαζιά, το Μουσείο του Ανθρώπου με όλα εκείνα τα προϊστορικά εκθέματα. Στο Παρίσι, λοιπόν, έμαθα το Παρίσι, όπου εκείνη την εποχή, στις αρχές του '80, φυσούσε ακόμα η αύρα του Πικάσο και διατηρούσε σπουδαίο γόητρο στις εικαστικές τέχνες». Ποιο είναι σήμερα όμως το καλλιτεχνικό όφελος όταν κατοικείς σε ένα απομονωμένο μέρος μέσα στη φύση; «Το ότι επικεντρώνεσαι στη δουλειά σου. Δεν πρόκειται για απομόνωση» λέει ο ίδιος.

Προκύπτουν όμως και ερεθίσματα: «Μου αρέσουν οι πασχαλιές και έχω βάλει στο σπίτι πάρα πολλές. Βλέπεις μια πασχαλιά την άνοιξη και στήνεις το βίντεο και την τραβάς. Αρχίζει να φυσά ένα αεράκι και την παρασύρει κι έτσι έχεις έναν λυρισμό που είναι άλλο πράμα».

Ο μηχανισμός δημιουργίας ενός έργου του Θανάση Τότσικα φαίνεται να ενεργοποιείται κάθε φορά από μια «ειδυλλιακού χαρακτήρα» σκηνή του φυσικού περιβάλλοντος της Θεσσαλίας. Αυτή κεντρίζει την πίστη του στο αρχέγονο στοιχείο, το οποίο θα έπρεπε μάλλον να το αντιλαμβανόμαστε ως μια ακαθόριστη μεν δύναμη ζωής, που οδηγεί όμως πάντα τον άνθρωπο σε στιγμές ευδαιμονίας.

Η πίστη στο αρχέγονο γίνεται, λοιπόν, καταλύτης για τον σχηματισμό φαντασιώσεων. Κι αυτές

κατασκευάζονται με συστατικά απλά που διατίθενται άμεσα, από βιώματα μάλλον τετριμμένα και καθημερινά ή από εκείνα που χαρίζει η ενασχόληση με τη μαστορική των πραγμάτων. Η μαστορική με τη σειρά της περιγράφεται από τον ίδιο ως κάτι το συναρπαστικό που αποτελεί πλουσιοπάροχη πηγή έμπνευσης μορφών. «Η γοητεία της βρίσκεται στη νταβιντσική κατάσταση στην οποία σε βάζει». Παρέχει ανέλπιστα βιώματα, επειδή για να προχωρήσει κανείς μπροστά σ' αυτήν τολμά να αφεθεί στη διαίσθησή του.

Ο στόχος είναι πάντα ένας: η κατάκτηση ή απλώς η ανάδειξη ενός τόπου, ο οποίος δεν είναι υποχρεωτικό να αναπαρίσταται από ένα τοπίο, αν και υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που αυτό συμβαίνει. Είναι ένας τόπος, με τη μαθηματική έννοια της λέξης (που θα μπορούσε να περιλαμβάνει και ιδεατά πεδία, όπως μια ουτοπία ή μια δυστοπία). Κι αυτός ο τόπος κάθε φορά αποτελεί ένα μαγευτικό «εκεί», το οποίο δραπετεύει από την αρπάγη της δυσφορίας που γεννά ο πολιτισμός.

Συχνά στα έργα του Τότσικα ανιχνεύεται και μια παιγνιώδης πρόθεση, η οποία κουβαλά, ως χρυσή εφεδρεία, τα απαραίτητα εφόδια για να μεταμορφωθεί σε αυτοσαρκασμό. Λόγω αυτής της ενίοτε καλοκρυμμένης παιγνιώδους προδιάθεσης είναι πιθανό να διακρίνει κάποιος στα έργα του και μερικά αχνά πειστήρια ειρωνείας. Πρόκειται όμως για ειρωνεία που δεν απολαμβάνει τη δηκτική της δύναμη αλλά για μια μελαγχολική διάθεση που ίσως προέρχεται από κάποια αφανή μοιραία ματαίωση.

Κατά τα άλλα, πώς κυλά η καθημερινότητα; Υπάρχει, άραγε, κάποιου είδους σταθερό πρόγραμμα σε μια τέτοια καλλιτεχνική ζωή; «Ναι, ναι! Φυσικά! Πρώτα πρέπει να ξυπνήσω! Να δω μπροστά μου την παράσταση του καθημερινού βίου. Μετά από αυτό, παίρνεις πια κάποια θέση απέναντι στα πράγματα».

<https://www.lifo.gr/culture/eikastika/thanasis-totsikas-ton-anoito-den-mporeis-na-ton-antimetopiseis-tha-se-skotosei-me>